

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

Наталія Михайлівна ДАЛЕВСЬКА,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії та державного управління
Донецького національного технічного університету,
вул. Артема, 58, Донецьк, 83001,
dalevskaya_n.m@mail.ru

УДК 339.924

ЕВОЛЮЦІЯ СВІТОВОГО ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ: ВИТОКИ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ

Проаналізовано витоки інституціональних особливостей в еволюції світового політико-економічного простору, досліджено концептуальні підходи до визначення трансформаційних змін інституціональної структури світового політико-економічного простору, обґрунтовано напрямки інституційної трансформації світового політико-економічного простору за умов інформаційного типу світового економічного розвитку. Особлива увага приділяється взаємозв'язку структуроутворюючих елементів світового політико-економічного простору. Визначено, що сучасний світовий політико-економічний простір об'єднує економічні системи постіндустріального, індустріального та доіндустріального розвитку, які якісно відрізняються за рівнем господарської активності, ступенем взаємовпливу, домінуючими елементами економічних механізмів. Розглянуто витоки інституційних особливостей еволюції світового політико-економічного простору у ланцюзі "соціальні суперечності — рушійні сили — інституційні трансформації". Досліджено теоретичні аспекти формування нової якості системних зв'язків між акторами міжнародних відносин у межах світового політико-економічного простору.

Ключові слова: еволюція, світовий політико-економічний простір, інституційні трансформації, світовий економічний розвиток, інституційні особливості.

Сучасне світове господарство — це складне, багатовимірне утворення, яке залежить від протікання процесів передачі інформації, обміну результатами діяльності між акторами міжнародних відносин. Природно, що еволюція світового політико-економічного простору — це передусім еволюція індивідуального розвитку людини: кожне суспільство оцінюється за тим, які соціальні норми воно формує, яким віддає перевагу. Саме тому докорінні зміни у світовому політико-економічному

просторі значною мірою торкнулися інформаційної сфери, яка все більше виявляє домінуючі позиції у інституціоналізації міжнародної влади та уявленні акторів міжнародних відносин про нові суспільні цінності та умови розвитку світового соціального капіталу.

Дослідженню еволюції світового політико-економічного простору приділяють увагу С. Амін [1], Дж. Аррігі [2], У. Бек [3], О. Білорус [5], І. Валлерстайн [5], А. Гальчинський [6], А. Гриценко [7], В. Дементьев [8], Г. Колодко [9], М. Портер [10], А. Пороховський [11], В. Сіденко [12], Я. Столярчук [13], Е. Тоффлер [14], Ф. Утар [1], А. Філіпенко [15] та інші.

У численних публікаціях авторів, присвячених проблемам сучасної методології пізнання еволюції світового політико-економічного простору, висвітлюються закономірності функціонування світового господарства та принципи загальноцивілізаційних трансформацій. Дослідниками звернуто увагу на структурну модернізацію світової економіки в умовах глобальної конкуренції, соціально-економічні наслідки та асиметричні ефекти нерівномірності глобального розвитку. Саме тому на сучасному етапі світового економічного розвитку виникає потреба в дослідженні витоків інституціональних особливостей в еволюції світового політико-економічного простору навколо створення основних засад формування світового громадянського суспільства, визначення концептуальних засад міжнародних владних структур та системоутворювальних пріоритетів збалансованого зростання виробництва та споживання на рівні світової економіки.

Метою статті є виявлення витоків інституціональних особливостей в еволюції світового політико-економічного простору, дослідження концептуальних підходів до визначення трансформаційних змін інституціональної структури світового політико-економічного простору, обґрунтування напрямків інституційної трансформації світового політико-економічного простору за умов інформаційного типу світового економічного розвитку.

Сучасні тенденції структурних змін у міжнародних відносинах спричиняють глибокі зміни в організації світового політико-економічного простору як на глобальному, так і регіональному рівнях. У свою чергу, загострення глобальних проблем знову актуалізувало питання універсальності етапів трансформації світового політико-економічного простору. Так, В. Парето уявляв суспільство у вигляді соціальної системи, що проходить через повторювані цикли — рівновагу, дестабілізацію, втрату рівноваги і нову рівновагу. Це стосується суспільства в цілому, але те ж саме відбувається і зі складовими його сегментами — політикою, економікою й ідеологією [16]. Відповідно світовий політико-економічний простір характеризується наявністю складних ефектів взаємодій та часових лагів, що забезпечує збереження цілісності світової системи господарства, адже фундаментальна суперечність між прагненням системи світового господарства до самозбереження і можливістю досягнення цієї мети шляхом постійної зміни самої системи розв'язується в процесі природного добору.

Розглядаючи розвиток глобальних конфліктів упродовж світового розвитку, С. Хантінгтон зазначав, що спочатку конфлікти вибухають між правителями держав, які намагались приєднати нові території до своїх володінь. Після Великої французької революції основними суб'єктами конфліктів стали нації. Після Другої світової війни настав час конфлікту ідеологій, проявом чого стала "холодна війна". Її закінчення висунуло на порядок денний конфлікт цивілізацій. С. Хантінгтон слушно зазначає, що різниця між цивілізаціями складалась століттями, вони більш фундаментальні та стабільні, ніж ідеологічні та класові протиріччя, менш піддаються змінам. Тому сучасні глобальні конфлікти будуть зсуватись від політичних та ідеологічних кордонів на лінії дотику різних локальних цивілізацій [17].

Внаслідок цього структуроутворюючі елементи світового політико-економічного простору постійно перебувають у взаємному зв'язку, взаємнообумовлюючи, взаємодоповнюючи один одного. Так, за концепцією великого історичного циклу

початковою цивілізаційною фазою була східна: саме на Сході зародилися перші великі цивілізації — шумерська, асирійсько-вавілонська, єгипетська, перська, індійська, китайська. Фаза східної доміанти в історії тривала близько тисячі років і приблизно в V ст. до н. е. змінилася західно-античною. Західна фаза тривала теж близько тисячі років — до кінця Римської імперії. Потім почалося Середньовіччя, яке вписується в нову східну фазу світового циклу.

Нова західна фаза розпочалася в XV ст. і триває й донині. Цей період спочатку був пов'язаний з епохою Відродження, розквітом культури, ремісництва, переведенням армії на нові засоби збройної боротьби, із зародженням і розвитком промисловості. Але вже з 1960–1970 років потенціал цієї фази, досягнувши максимуму, починає швидко знижуватися. Зіткнувшись із ситуацією структурної кризи, владні та панівні групи світової системи вдалися до пошуків можливостей перебудови світової системи господарства з метою відтворення необхідних економічних, політичних, соціальних і культурно-ідеологічних умов її стабільного функціонування та розвитку [18, с. 37].

Відповідно до тверджень І. Валлерстайна, осмислення сучасних глобальних і транснаціональних процесів відбувається з точки зору історичної ретроспективи останніх 500 років всесвітньої історії. Саме тоді в Європі, а потім і в глобальному масштабі виникла інституційна система, в основі якої знаходиться єдиний розподіл праці і рушійною силою якої є перманентне накопичення капіталу. Специфічною рисою світового політико-економічного простору є встановлення ієрархічно нерівного розподілу, коли капіталістичні виробники, спираючись на підтримку держави, монополізують певні види виробничої діяльності (а саме провідні галузі виробництва). У результаті останні концентруються в певних зонах, які стають осередком концентрації найбільших капіталів, утворюють зону ядра капіталістичної світ-економіки. До того ж, крім монополізації та концентрації найбільш технологічно розвинутих виробництв, зоні ядра притаманні також потужні централізовані державні структури та високий рівень споживання на душу населення. Зона ядра панує над іншими частинами світ-системи — периферією та напівпериферією. Периферія порівняно з ядром характеризується наявністю низькоприбуткових видів виробництва зі слабкими державними структурами, поширенням позаекономічного примусу та низьким рівнем споживання [5].

На особливу увагу серед існуючих точок зору заслуговує підхід, який пояснює, що криза кінця XX — початку XXI ст. системна і порівнювати її необхідно з кризою XV — початку XVI ст., коли народжувалася капіталістична система, виникали її базові інститути — ринок, держава, політика тощо [19, с. 158].

Як відомо, поняття “інституціоналізація” стало центральним у концептуальній моделі, розробленої Т. Парсонсом. Категорія “соціальна інституція” у Т. Парсонса виражає суть впорядкованого соціального життя. У його теорії соціальні інститути виступають і як особливі ціннісно-нормативні комплекси, регулюючі поведінку індивіда, і як стійкі конфігурації, задаючи структуру суспільства [20, с. 48]. Відтак світовий політико-економічний простір визначається такими важливими складовими елементами, як політика, економіка, соціальне середовище, їх взаємовплив у процесі глобалізації.

На думку Д. Белла, зміни в соціальній структурі, що відбуваються в середині XX століття, свідчать про те, що індустріальне суспільство еволюціонує до постіндустріального, котре і повинно було стати визначальною соціальною формою XXI ст., насамперед, у США, Японії, Радянському Союзі й у Західній Європі [21, с. 10]. Для постіндустріальної стадії характерний перехід від виробництва речей до виробництва послуг, причому послуг, пов'язаних, насамперед, з охороною здоров'я, творчістю, дослідженнями й управлінням. Якщо індустріальне суспільство є організацією машин і людей для виробництва речей, то центральне місце в постіндустріальному суспільстві, за Д. Беллом, займає знання, насамперед, теоретичне. Орієнтованість у майбутнє — ще одна риса постіндустріального

суспільства — припускає контроль за технологіями, оцінки технологій, розробку моделей технологічного прогнозу: “Будь-яке сучасне суспільство живе за рахунок інновацій і соціального контролю за змінами, воно намагається передбачати майбутнє і здійснювати планування. Саме зміна в усвідомленні природи інновацій робить вирішальним теоретичне знання” [21, с. 20].

Такої думки дотримується й М. Кастельс, згідно з яким “новий світ набув обриси в кінці нашого тисячоліття. Він зародився десь у кінці 1960-х — середині 1970-х рр. в історичному співпадинні трьох незалежних процесів: революції інформаційних технологій; кризи як капіталізму, так і етатизму з їх наступною реструктуризацією; розквітом культурних соціальних рухів, таких як лібералізм, боротьба за права людини, захист навколишнього середовища. Взаємодія між цими процесами і спровокована ними реакція створили нову домінуючу соціальну структуру, мережеве суспільство, нову інформаційно/глобальну економіку; нову культуру, культуру реальної віртуальності. Закладена в цій економіці, в цьому суспільстві і цій культурі логіка також лежить в основі суспільних дій соціальних інститутів взаємозалежного світу” [22, с. 336–337].

Проте сучасний світовий політико-економічний простір об’єднує економічні системи постіндустріального, індустріального та доіндустріального розвитку, які якісно відрізняються за рівнем господарської активності, ступенем взаємовпливу, домінуючими елементами економічних механізмів. Разом із тим трансформаційні зміни інституційної структури світового політико-економічного простору проявляють себе через сформовану систему кооперації, зростаючу тенденцію регіональних конфліктів та протиріч, боротьбу за інтелектуальний капітал. Інноваційний тип економічного розвитку дедалі більше стає тим фундаментом, який визначає економічну міць країни та її перспективи на світовому ринку.

Основною ознакою сучасного політико-економічного домінування є суттєвий відрив країн з інноваційно-орієнтованою економікою, які активно формують нові глобальні ринки, від менш потужних країн, які змушені повністю залежати від позиції “активних гравців”. У країнах, що належать до інноваційних лідерів, спостерігається висока концентрація найбільш рентабельних видів бізнесу (з найбільшим вмістом доданої вартості в ціні продукту), переважно високотехнологічна структура національного виробництва і зосередження найбільших фінансових потоків [23, с. 287].

Як показує аналіз, країни, що реалізують стратегії інноваційного розвитку національних економік, мають декілька суттєвих спільних ознак: найвищі показники Глобального індексу міжнародної конкурентоспроможності (GCI) (табл. 1), ефективно діючі національні інноваційні системи, державні механізми регулювання інноваційної діяльності суб’єктів ринку.

Разом із тим, за визначенням О. Пороховського, прогрес розподілу праці, що спирається на інформаційно-інноваційний розвиток, веде в сучасному суспільстві до безмежного зростання об’єктів купівлі-продажу. Особливо це стосується фінансових та інформаційних ринків, які формують свій світ, своє середовище, часом слабо пов’язані з процесами в реальній економіці. Як результат, поряд із звичайним для ринкового господарства товарним і грошовим фетишизмом дедалі більше поширюється фетишизм особливого роду — фінансово-інформаційний [11, с. 27–28]. За таких умов архітектура сучасного світового політико-економічного простору провокує безвідповідальну поведінку як позичальників, так і кредиторів. Цьому сприяє також економічна політика переважної більшості країн, що спрямована на стимулювання споживання, а також позиція МВФ і Світового банку, які не змогли знайти дієві шляхи для довгострокового вирішення проблем заборгованості [25, с. 43].

Більш визначено з цього приводу висловлюється О. Білорус: “Фактично сьогодні ми перебуваємо на початку світової, так званої трагічної ери Гоббса, впродовж якої анархія глобальних ринків, виснаження природних ресурсів, хронічна,

перманентна глобальна криза спричинятимуть потужні геополітичні конфлікти заради виживання, але без реальних шансів на виживання. У таких умовах зростає роль і значення захисної функції національних держав. Тільки вони ще здатні захистити своїх громадян від незворотних наслідків силових глобалізаційних процесів. Відтак глобальний солідаризм держав та народів стає історичним імперативом XXI ст.” [4, с. 12]. Останній забезпечує формування нової якості системних зв'язків між акторами міжнародних відносин у межах світового політико-економічного простору.

Тож витоки інституційних особливостей еволюції світового політико-економічного простору знаходять відображення у ланцюзі “соціальні суперечності — рушійні сили — інституційні трансформації” (табл. 2). Це свідчить про те, що зміцнення соціальної єдності суспільства на основі своєчасного розкриття і подолання суперечностей розвитку світового господарства є однією з провідних закономірностей еволюції світового політико-економічного простору.

Таблиця 1

Рейтинги країн світового політико-економічного простору за Глобальним індексом GCI за період 2012–2013 рр.

Країна	Індекс глобальної конкурентоспроможності (GCI) 2013–2014		Країна	Індекс глобальної конкурентоспроможності (GCI) 2013–2014	
	Рейтинг	Оцінка		Рейтинг	Оцінка
1	2	3	4	5	6
Швейцарія	1	5,67	Велика Британія	10	5,37
Сінгапур	2	5,61	Норвегія	11	5,33
Фінляндія	3	5,54	Тайвань	12	5,29
Німеччина	4	5,51	Катар	13	5,24
США	5	5,48	Канада	14	5,20
Швеція	6	5,48	Данія	15	5,18
Гонконг	7	5,47	Австрія	16	5,15
Нідерланди	8	5,42	Бельгія	17	5,13
Японія	9	5,40	Нова Зеландія	18	5,11
ОАЕ	19	5,11	Італія	49	4,41
Саудівська Аравія	20	5,10	Казахстан	50	4,41
Австралія	21	5,09	Португалія	51	4,40
Люксембург	22	5,09	Латвія	52	4,40
Франція	23	5,05	Південна Африка	53	4,37
Малайзія	24	5,03	Коста-Ріка	54	4,35
Південна Корея	25	5,01	Мексика	55	4,34
Бруней	26	4,95	Бразилія	56	4,33
Ізраїль	27	4,94	Болгарія	57	4,31
Ірландія	28	4,92	Кіпр	58	4,30
Китай	29	4,84	Філіппіни	59	4,29
Пуерто-Ріко	30	4,67	Індія	60	4,28
Ісландія	31	4,66	Перу	61	4,25
Естонія	32	4,65	Словенія	62	4,25
Оман	33	4,64	Угорщина	63	4,25
Чилі	34	4,61	Росія	64	4,25
Іспанія	35	4,57	Шрі-Ланка	65	4,22
Кувейт	36	4,56	Руанда	66	4,21

Продовження табл. 1

Таїланд	37	4,54	Чорногорія	67	4,20
Індонезія	38	4,53	Йорданія	68	4,20
Азербайджан	39	4,51	Колумбія	69	4,19
Панама	40	4,50	В'єтнам	70	4,18
Мальта	41	4,50	Еквадор	71	4,18
Польща	42	4,46	Грузія	72	4,15
Бахрейн	43	4,45	Македонія	73	4,14
Туреччина	44	4,45	Ботсвана	74	4,13
Маврикій	45	4,45	Хорватія	75	4,13
Чехія	46	4,43	Румунія	76	4,13
Барбадос	47	4,42	Марокко	77	4,11
Литва	48	4,41	Словаччина	78	4,10
Вірменія	79	4,10	Гондурас	111	3,70
Сейшельські острови	80	4,10	Габон	112	3,70
Лаос	81	4,08	Сенегал	113	3,70
Іран	82	4,07	Гана	114	3,69
Туніс	83	4,06	Камерун	115	3,68
Україна	84	4,05	Гамбія	116	3,67
Уругвай	85	4,05	Непал	117	3,66
Гватемала	86	4,04	Єгипет	118	3,63
Боснія і Герцеговина	87	4,02	Парагвай	119	3,61
Камбоджа	88	4,01	Нігерія	120	3,57
Тринідад і Тобаго	92	3,91	Киргизстан	121	3,57
Замбія	93	3,86	Кабо-Верде	122	3,53
Ямайка	94	3,86	Лесото	123	3,52
Албанія	95	3,85	Свазіленд	124	3,52
Кенія	96	3,85	Танзанія	125	3,50
Сальвадор	97	3,84	Кот-д'Івуар	126	3,50
Болівія	98	3,84	Ефіопія	127	3,50
Нікарагуа	99	3,84	Ліберія	128	3,45
Алжир	100	3,79	Уганда	129	3,45
Сербія	101	3,77	Бенін	130	3,45
Гайана	102	3,77	Зімбабве	131	3,44
Ліван	103	3,77	Мадагаскар	132	3,42
Аргентина	104	3,76	Пакистан	133	3,41
Домініканська Республіка	105	3,76	Венесуела	134	3,35
Суринам	106	3,75	Малі	135	3,33
Монголія	107	3,75	Малаві	136	3,32
Лівія	108	3,73	Мозамбік	137	3,30
Бутан	109	3,73	Східний Тимор	138	3,25
Бангладеш	110	3,71	М'янма	139	3,23
Буркіна-Фасо	140	3,21	Ємен	145	2,98
Мавританія	141	3,19	Бурунді	146	2,92
Ангола	142	3,15	Гвінея	147	2,91
Гаїті	143	3,11	Чад	148	2,85
Сьєрра-Леоне	144	3,01			

Примітка: складено автором на основі джерела [24].

Таблиця 2

**Витоки інституційних особливостей еволюції світового
політико-економічного простору за умов інформаційного типу
світового економічного розвитку**

Соціальні суперечності	Рухливі сили	Інституційні трансформації
1. Суперечність між продуктивними силами і виробничими відносинами.	1. Формування нової ціннісно-нормативної структури суспільства, соціальна стратифікація.	1. Створення синергетичного типу суспільних зв'язків у масштабах світового політико-економічного простору.
2. Суперечність між зростаючими суспільними потребами і досягнутим рівнем суспільного виробництва.	2. Виникнення нових мережевих форм організації бізнесу, розповсюдження дистанційних трудових відносин.	2. Формування нових міжнародних механізмів накопичення капіталу, міграції робочої сили, зміни у власності на засоби виробництва.
3. Суперечливість власних та суспільних інтересів акторів світового політико-економічного простору.	3. Посилення громадського контролю над процесом розробки й прийняття міждержавних рішень стосовно забезпечення захищеності життєво важливих інтересів людини та суспільства.	3. Визначення і створення механізмів захисту екологічних прав акторів міжнародних відносин, перетворення загальнолюдських цінностей у визначальний фактор суспільного розвитку.
4. Суперечності між національними інтересами в межах світового політико-економічного простору.	4. Процеси міждержавної і міжрегіональної інтеграції, транснаціоналізація бізнесу і капіталу.	4. Трансформація влади з точки зору її розподілу між основними світовими гравцями.
5. Наростання фрагментарності світового господарства, порушення його організаційно-функціональної рівноваги та посилення багатополарності і різновекторності його розвитку.	5. Перетворення інформації та знання у домінуючі ресурси світового соціально-економічного розвитку.	5. Заміна централізованих ієрархічних структур гнучкими мережевими типами організацій, які пристосовані до швидких змін та інноваційного розвитку, розвитку локальних цивілізацій.
6. Суперечність між індивідуалізацією й соціалізацією розвитку людини.	6. Збільшення ролі міждержавного регулювання на базі інформатизації та інтелектуалізації виробництва.	6. Легітимація прав людини, посилення впливу міжнародних неурядових організацій.
7. Суперечності між приватними національними інтересами акторів міжнародних відносин.	7. Зростаюча мережа міжнародних інститутів і договорів, інституціоналізація міжнародних відносин, зміна напрямку міжнародних потоків капіталу.	7. Перегляд міжнародного порядку, розвитку зростання ролі міжнародного поділу та кооперації праці у розвитку національних економік.
8. Суперечності цивілізаційного розвитку.	8. Руїнація інституціоналізованих соціальних норм, виникнення глобальних конфліктів.	8. Створення нових інституцій формування міжнародного громадянського суспільства.
9. Суперечність між суспільним характером прогресу і приватним привласненням його результатів.	9. Посилення міжнародного поділу праці, розвиток міжнародної кооперації у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, розвиток суспільних інститутів	9. Зміни в моделях соціальної організації та міжнародного співробітництва, розвиток світових інтеграційних процесів.

Примітка: складено автором за [1–15].

Отже, об'єктивною основою напрямків інституційної трансформації світового політико-економічного простору постає інституційний розвиток людини, виявлення резервів зміцнення міжнародного співробітництва в сучасних умовах господарювання.

Світовий політико-економічний простір характеризується наявністю складних ефектів взаємодій та часових лагів, що забезпечує збереження цілісності світової системи господарства, адже фундаментальна суперечність між прагненням системи світового господарства до самозбереження і можливістю досягнення цієї мети шляхом постійної зміни самої системи розв'язується в процесі природного добру.

Проте сучасний світовий політико-економічний простір об'єднує економічні системи постіндустріального, індустріального та доіндустріального розвитку, які якісно відрізняються за рівнем господарської активності, ступенем взаємовпливу, домінуючими елементами економічних механізмів. Разом із тим трансформаційні зміни інституційної структури світового політико-економічного простору проявляють себе як через посилення міжнародного поділу праці, розвиток міжнародної кооперації у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, так і зростаючу тенденцію регіональних конфліктів та протиріч, боротьбу за інтелектуальний капітал. Витоки інституційних особливостей еволюції світового політико-економічного простору знаходять відображення у ланцюзі "соціальні суперечності — рушійні сили — інституційні трансформації".

Перспективними напрямками подальших досліджень є вивчення механізмів взаємодії міжнародних та міждержавних економічних відносин, виявлення детермінант розвитку інтелектуального капіталу в межах світового політико-економічного простору.

Список використаних джерел

1. Глобализация сопротивления: Борьба в мире [Текст] / отв. ред. С. Амин и Ф. Утар : [пер. с англ.] / под ред. и с предисл. А. В. Бузгалина. [изд. 2-е]. — М. : Либроком, 2009. — 309 с.
2. *Arrighi, G.* Adam Smith in Beijing: Lineages of the twenty-first century [Text] / G. Arrighi. — London : Verso, 2007. — 418 p.
3. Бек, У. Власть и ее оппоненты в эпоху глобализма. Новая всемирнополитическая экономика [Текст] / У. Бек [пер. с нем. А. Б. Григорьева, В. Д. Седельника] ; послесл. В. Г. Федотовой, Н. Н. Федотовой. — М. : Прогресс-Традиция ; Территория будущего, 2007. — 464 с.
4. Білорус, О. Політична економія глобалізму і проблеми структурної модернізації національної економіки [Текст] / О. Білорус // Дослідження міжнародної економіки: збірник наукових праць. — 2011. — Вип. 2. — С. 3–26.
5. Валлерстайн, И. После либерализма [Текст] / И. Валлерстайн : [пер. с англ. М. М. Гурвица, П. М. Кудюкина, Л. В. Феденко] ; под ред. Б. Ю. Кагарлицкого. — М. : Едиториал УРСС, 2003. — 256 с.
6. Гальчинський, А. Економічний розвиток: методологія оновленої парадигми [Текст] / А. Гальчинський // Економіка України. — 2012. — № 5. — С. 4–17.
7. Гриценко, А. Політична економія: актуалізація проблематики, методологічний потенціал і сполученість з інституціоналізмом [Текст] / А. Гриценко // Економічна теорія. — 2012. — № 1. — С. 5–20.
8. Дементьев, В. В. Экономика как система власти [Текст] : монограф. / В. Дементьев / Министерство образования и науки Украины. Донецкий национальный технический университет. — [изд. 2-е]. — Донецк : Друк-Инфо, 2006. — 404 с.
9. Колодко, Г. В. Мир в движении [Текст] / Гжегож В. Колодко [пер. с пол. Ю. Чайникова]. — М. : Магистр, 2009. — 575 с.
10. Портер, М. Международная конкуренция [Текст] / М. Портер [пер. с англ. под ред. и предисловием В. Д. Шетинника]. — М. : Международные отношения, 1993. — 896 с.
11. Пороховський, О. Політична економія на початку ХХІ століття [Текст] / О. Пороховський // Економічна теорія. — 2012. — № 2. — С. 17–28.
12. Сіденко, В. Модифікація світової економіки під впливом новітніх факторів глобальної трансформації [Текст] / В. Сіденко // Економіка України. — 2012. — № 5. — С. 18–31.

13. *Столярчук, Я.* Глобальні асиметрії економічного розвитку [Текст] : монограф. / Я. Столярчук. — К. : КНЕУ, 2009. — 302 с.
14. *Тоффлер, Э.* Третья волна [Текст] / Э. Тоффлер. — М. : АСТ, 2004. — 781 с.
15. *Филипенко, А.* Экономическая глобализация: истоки и результаты [Текст] / А. Филипенко. — М. : Экономика, 2010. — 511 с.
16. *Pareto, V.* Trattato di sociologia generale [Testo] / V. Pareto. — Milano, 1964. — Vol. 2. — 673 p.
17. *Хантингтон, С.* Третья волна. Демократизация в конце XX века [Текст] / С. Хантингтон. — М. : РОССПЭП, 2003. — 368 с.
18. *Малюк, А.* Зміна соціально-класової стратегії панівних груп Заходу за умов структурної кризи капіталізму [Текст] / А. Малюк // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. — 2013. — № 2. — С. 36–51.
19. *Горбунов, Є.* Геополітичні закономірності розвитку глобального світу [Текст] / Є. Горбунов, С. Возняк, О. Соловей // Політичний менеджмент. — 2010. — № 2. — С. 156–165.
20. *Parsons, T.* The system of modern societies [Text] / T. Parsons. — Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1971. — 152 p.
21. *Bell, D.* The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting [Text] / Daniel Bell. — New York : Basic Books, 1973. — 507 p.
22. *Castells, M.* The Information Age: Economy, Society and Culture [Text] / M. Castells. — Oxford : Blackwell Publishers, 1998. — Vol. III. End of Millennium. — 418 p.
23. *Мешко, Н.* Глобальні та локальні наслідки інноваційного розвитку світової економіки [Текст] / Н. Мешко // Вісник Львівського університету. Серія: Світове господарство і міжнародні економічні відносини. — 2008. — Вип. 25. — С. 286–294.
24. Индекс глобальной конкурентоспособности — информация об исследовании (The Global Competitiveness Index) [Электронный ресурс] Центр гуманитарных технологий. — URL : <http://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index/info>.
25. *Боришкевич, О.* Міжнародний рух капіталу та проблеми зовнішньої заборгованості [Текст] / О. Боришкевич // Вісник Національного банку України. — 2012. — № 10. — С. 40–47.

*Рекомендовано до друку кафедрою економічної теорії і державного управління
Донецького національного технічного університету
(протокол № 3 від 16 жовтня 2013 року)*

Надійшла до редакції 14.11.2013

Далевская Н. М. Эволюция мирового политико-экономического пространства: истоки институциональных особенностей

Проанализированы истоки институциональных особенностей в эволюции мирового политико-экономического пространства, исследованы концептуальные подходы к определению трансформационных изменений институциональной структуры мирового политико-экономического пространства, обоснованы направления институциональной трансформации мирового политико-экономического пространства в условиях информационного типа мирового экономического развития. Особое внимание уделяется взаимосвязи структуроформирующих элементов мирового политико-экономического пространства. Определенно, что современное мировое политико-экономическое пространство объединяет экономические системы постиндустриального, индустриального и доиндустриального развития, качественно отличающиеся по уровню хозяйственной активности, степени взаимовлияния, доминирующими элементами экономических механизмов. Рассмотрены истоки институциональных особенностей эволюции мирового политико-экономического пространства в цепи «социальные противоречия — движущие силы — институциональные трансформации». Исследованы теоретические аспекты формирования нового качества системных связей между акторами международных отношений в пределах мирового политико-экономического пространства.

Ключевые слова: эволюция, мировое политико-экономическое пространство, институциональные трансформации, мировое экономическое развитие, институциональные особенности.

Dalevska, N. M. Evolution of World Political Economics Space: Sources of Institutional Peculiarities

The article analyzes the sources of institutional peculiarities in evolution of world political economical space, researches the conceptual approaches to definition of transformational changes in institutional structure of world political economical space, grounds the directions in institutional transformation of world political economical space under conditions of world economical development due to informative type. The special attention is paid to interrelation of structure-forming elements in the world political economical space. It was found out that the modern world political economical space unites the economical systems of postindustrial, industrial and pre-industrial development, which qualitatively differ due to the level of business activity, the degree of mutual interaction, dominating elements of economical mechanisms. The sources of institutional peculiarities for evolution of the world political economical space in the chain “social contradictions — driving forces — institutional transformations” were considered. The theoretical aspects for formation of new quality in system relations between actors of international relations within the world political economical space were studied.

Keywords: *evolution, world political economical space, institutional transformations, world economical development, institutional peculiarities.*

